

KÖZÉPISKOLÁSOK ÁLTALÁNOS ÉS SPECIFIKUS NEGATÍV ORIENTÁCIÓJA TÁRSAS PROBLÉMÁIKKAL KAPCSOLATBAN

T-3

Kasik László *, Gál Zita **, Jámbori Szilvia **

** Szegedi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet; SZTE Szociális Kompetencia
Kutatócsoport*

*** Szegedi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet; SZTE Szociális Kompetencia
Kutatócsoport*

Kulcsszavak: negatív orientáció; történetalapú értékelés; NEGORI

A társas problémákhoz való viszonyulás és megoldási módjaik vizsgálatára döntően kérdőíves vizsgálatokat végeznek (D’Zurilla et al., 2010). Az ilyen jellegű kutatásaink eredményei alapján jelentős a különbség a serdülők adta válaszok között az orientáció (pozitív, negatív viszonyulás) és a problémamegoldás (racionális, impulzív, elkerülő stílus) esetében is, ha általános, illetve egy-egy személyhez kötött problémáról kell ítéletet alkotni. A személyspecifikus problémamegoldáshoz igen hasonló a helyzetspecifikus problémamegoldás: tükröződik az általános viszonyulás és megoldási mód, ám a helyzet maga színezi a preferenciát (Eskin, 2013). A 2018-ban, serdülőkkel (12, 15, 18 évesek; N=445) végzett vizsgálatunkban a NEGORI-val (Negatív Orientáció Kérdőív), egy általunk kifejlesztett kérdőívvel elemeztük a szociálisprobléma-megoldás negatív orientációját, és egy korábbi vizsgálatunk alapján fontos személyközi – kortársi – problémák mentén írt történeteket értékeltünk a diákokkal. A négy történet fókuszában a kiközösítés, az együttműködés és a segítségnyújtás hiánya, valamint a másik negatívnak ítélt belső tulajdonsága áll. Arra voltunk kíváncsiak, mennyiben tükröződnek a kérdőívben adott válaszok a történetek megítélésében. Mindegyik történetnél döntést kell hoznia a válaszadónak a megoldási hajlandóságáról. Ha meg akarja oldani a helyzetet, akkor megoldási módot kell választania, ha nem, akkor a negatív orientáció valamely aspektusát (ezek a NEGORI-faktorai: negatív énhatékonyság, negatív és pozitív következmény, várakozás, szokás/minta, problémahárítás). A kérdőív reliabilitása megfelelő ($0,79 \leq \text{Cronbach-}\alpha \leq 0,91$). A negatív énhatékonyság életkori eltérései csökkenő tendenciára utalnak, ám a negatív következményekkel való számolás egyre erőteljesebb, és csökken a pozitív következménybe vetett hit mértéke – valószínű, ezek együtt táplálják a negatív énhatékonyságot. A negatív viszonyulás, illetve a várakozás és a problémahárítás értéke jelentősen nő az életkorral, ami összefügg szocializációs hatásokkal, illetve a felelősségvállalással is. Mindezt alapvetően megerősítik a történetek értékelései: a tanulók 34%-a nem akarja megoldani a problémákat, és azok, akik igen, jelentős arányban (18%) elkerülők. Leginkább a kiközösítést szeretnék megoldani (ebben tetten érhető például a valahova tartozás erős igénye), legkevésbé a másik negatív belső tulajdonságaival kapcsolatos problémát. Az együttműködés és a segítség hiánya esetén látható leginkább a kérdőíves és a történetalapú elemzés különbsége, hiszen a történetek értékelésében nem a negatív énhatékonyság, hanem a minta/szokás és a várakozás jelenik meg markánsan, ami felveti a mélyebb családi és iskolai szocializációs folyamatok működésének nehézségeit. A kutatás alátámasztja azt az elvárást, hogy a kérdőíves kutatás mellett más módon is elemezzük a negatív orientáció jellegzetességeit, ami alapján pontosabb fejlesztési célok fogalmazhatók meg.

A kutatás az NKFIH (OTKA) K119591 pályázat keretében valósult meg.